

v knjižnico radi zahajali tudi študenti, dijaki in raziskovalci, ki se ukvarjajo s kranjsko čebelo in čebelarstvom. V prihodnje bomo strokovno knjižno gradivo sproti dokupovali in dopolnjevali, tako da bo vedno na voljo aktualna domača in tuja čebelarstva literatura. Za prihodnje leto načrtujemo tudi digitalizacijo gradiv, najprej vseh 110 letnikov Slovenskega čebelarja. Naše čebelarstvo gradivo bo dostopno prek Digitalne knjižnice Slovenije, ki je eden od ustvarjalcev družbe znanja, podpira pa tudi vseživljenjsko učenje prebivalstva.

Čebelarstva knjižnica v Čebelarstvu centru Slovenije bo vsem uporabnikom omogočala dostop do čebelarstva vsebin in čebelarstva znanja. S svojimi strokovnimi gradivi bo podpirala učenje, znanstveno-raziskovalno delo in tudi kultur-

no ustvarjanje, utrjevala pa bo tudi našo narodno identiteto v virtualnem okolju, kar bo gotovo pomagalo krepiti prepoznavnost in konkurenčnost Slovenije v Evropski uniji.

Z odprtjem knjižnice smo zaokrožili podobo Čebelarstva centra, v katerem so obiskovalcem na voljo raznovrstne storitve, od nas čebelarjev pa je odvisno, koliko in v kolikšni meri jih bomo izkoristili.

Na koncu naj še enkrat izrazim dobrodošlico vsem obiskovalcem naše knjižnice. V njej so vam na voljo tako čebelarstvo gradivo in podatkovne baze kot tudi sveže novice. Neizmeren zaklad znanja je na dosegu rok – če pridete v knjižnico, je vaš! Obljubimo, da bomo za našo knjižnico skrbeli kot marljive čebele za svoj panj. ■

Življenje in delo Janeza Goličnika

Besedilo: **Marija Lebar**, foto: Arhiv ČZS

Leta 2007 je minilo 270 let od rojstva in 200 let od smrti mozirskega rojaka Janeza Goličnika, znanega čebelarja, prevajalca, narodnega buditelja in duhovnika. Zato smo se mozirski čebelarji odločili, da znamenitemu možu v spomin postavimo doprsni kip, delo kiparja Mihe Kača.

V sodelovanju s Čebelarstvo zvezo SA-ŠA in občino Mozirje smo septembra lani kip slovesno odkrili, izdali pa smo tudi brošuro o Goličnikovem življenju. Že pred tem so se svojemu dobrotniku poklonili v Grižah in v spomin nanj postavili dve spominski plošči.

Pričujoči članek povzema vsebino omenjene brošure. Pisnih virov za njen nastanek ni bilo veliko. Menda je večina shranjenih v Gradcu, njihovo preučevanje pa bi bilo za čebelarstvo društvo tako kadrovsko kot finančno preveč zahtevno. Zbrali smo dostopne vire, ki so pod člankom tudi navedeni. Če kateri od bralcev premore še kake dodatne informacije oziroma podatke o Goličniku, bomo veseli, če se nam oglasi.

Premožnima mozirskima tržanoma Marku in Marjeti Goličnik so se v zakonu rodili trije otroci: Janez, Marko in Elizabeta. Janez Evangelist Goličnik je bil rojen 31. januarja 1737. Ker so bili starši zelo pobožni, so oba sinova namenili za duhovniški stan. Hčeri Elizabeti sta tako pripadli obe domačiji v Mozirju.

Kot so namenili starši, sta se Marko in Janez po končani ljudski šoli v Mozirju vpisala na gimnazijo v Ljubljani. Od tam ju je pot učenosti vodila na filozofijo v Gradec, kjer je zlasti Janez dose-

gal izjemne uspehe. Marko je pozneje postal župnik v Rušah, Janez pa je odšel še na višje bogoslovne študije na Dunaj, kjer je bil promoviran za bakalavreja (doktorja) Sv. pisma. Natančna kronologija dogodkov ni znana. Leta 1765 so ga napotili v Gornji Grad, ki je takrat sodil v Ljubljansko škofijo. Do leta 1768 je bil alumnus v semenišču v Gornjem Gradu, do leta 1773 je bil kaplan na Vranskem in nato do 1774 v Braslovčah. V Ljubljani je bil več let spovednik pri nunah, tam pa je zaposil tudi za svojo faro. Ljubljanski škof mu je dodelil faro v Grižah, ki jo je prevzel 16. aprila 1780. Griška fara je v tistem času spadala v braslovško dekanijo, ta pa do leta 1787 v ljubljansko škofijo. 1. junija 1787 je bila skupaj z nekaterimi drugimi dekanijami celjskega okrožja premeščena v lavantinsko škofijo. Zelo si je prizadeval, da je v Grižah postavil novo cerkev.

»Ko je bila lepa cerkev zgotovljena, so si priden gospod Janez lahko od svojega truda nekoliko počili, pa vendar niso nikolj praznovali. Vedno so vedli kaj koristnega početi, posebno zvesto so svoje dolžnosti do svojih ovčic spolnovali. Nova cerkev jih je srčno veselila, in še enkrat raji so v njej svoje duhovske opravke imeli, še bolj iskreno so v nji pridigovali. Še zdaj vedo stari možje od lepih pridig rajnega gosp. Goličnika povedati in radi pristavijo, da so bili Goličnik visoke in verle postave, mičnega in čistitega obličja, pa nekoliko kratkega pogleda, zravno pa vsa dobra duša, ki jih je vse rado imelo, vse častilo.«¹

Učitelj

Goličnik ni bil vaje brezdolja in v veliko veselje mu je bilo poučevati nadarjene mlade fante ne samo v nemškem in slovenskem jeziku, ampak jih tudi učiti za latinske šole in jih tako pripravljati za višje šolanje. Tako je svoja nečaka Franca in Jožefa Lipolda pripravljala do petega gimnazijskega razreda, da sta potem lahko odšla na študij v Ljubljano in Gradec. Pri njem so se za nadaljnje šolanje učili tudi neki šoštanjski župnik pa Satringer ter številni drugi »duhovski in svetni gospodje«. ¹ Za ta trud so mu bili pozneje tako učenci kot njihovi starši zelo hvaležni, saj so si z bivanjem in poukom pri Goličniku znatno zmanjšali stroške šolanja, zaradi njegovega prizadevanja pa je študij končal marsikateri fant, čigar starši sicer ne bi zmogli stroškov za njegovo šolanje. Takrat namreč v Celju še ni bilo gimnazije in na študij je bilo treba v Ljubljano ali še kam dlje.

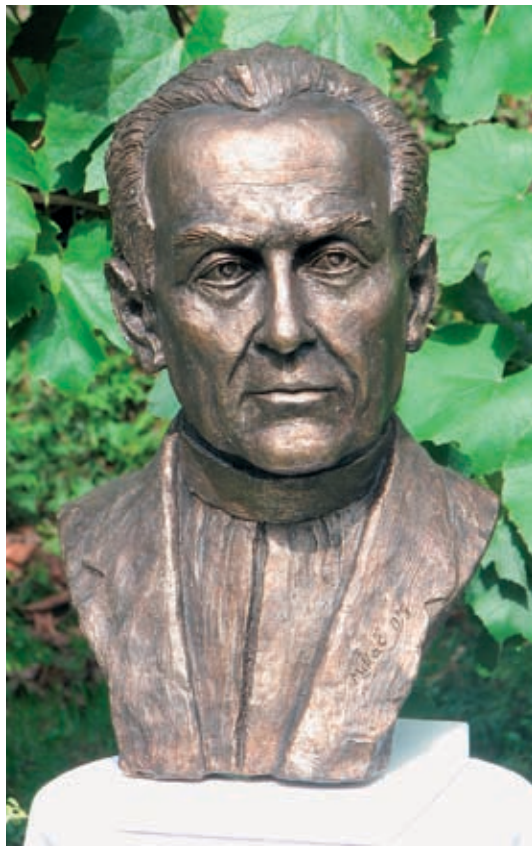
Med nenehnim delom in opravili se je Janez Goličnik počasi postaral. Zadnja leta je bil bolehen, zlasti so ga pestili krči v želodcu. Menda je sam večkrat rekel, da bo to njegova smrt. In res je umrl ponoči, sam; 9. marca 1807 zjutraj so ga našli mrtvega v postelji.

Čebelar

Nekateri viri pravijo, da se je Goličnik s čebelami ukvarjal, še preden je prišel v Griže. Vsekakor je znano, da je imel »za vertom čebeljak s pridnimi bučelcami, pa ne le po 5 alj 6, temuč v časih do po 100 do 120 panjev. To jim je kratek čas delalo, pa tudi vmes kaj hasnilo; zakaj nektero leto so za strd in vosek po 100 kron in še več vzdignili.« ¹

V letih Goličnikovega pastirovanja v Grižah so prebivalce pestile slabe letine, tako da je tudi posestnike in kmete, še posebej pa tiste, ki so premogli le kak manjši košček svoje zemlje, pestila huda gmotna stiska. Župnik Goličnik je vsem radodarno razdajal roje svojih čebel. Njegova ideja je bila, da bi bila pri vsaki hiši vsaj dva panja za domačo rabo, po možnosti pa še več, saj je sam izkusil, da je to donosna »dopolnilna dejavnost«. Tedaj je bil namreč med edino sladilo, vosek pa so uporabljali za najrazličnejše namene. Sveče iz voska so si lahko privoščili le najbogatejši. Vosek so uporabljali tudi za impregniranje blaga in lesa, za loščenje lesenih tal, za pečatenje in podobno.

Goličnik je imel s čebelami izjemno veselje. Pozorno je opazoval njihovo življenje in delo. Kar se je pri tem naučil, je rad delil tudi z drugimi in jih poučeval. To je bilo še toliko pomembneje, ker čebelarstva literature v tistem času ni bilo, redki pa so bili tudi tisti, ki so znali brati in pisati. Zato je bila večina poučevanja in uvajanja novih spo-

Janez Goličnik 1737–1807

znanj odvisna od posameznih učiteljev in predvsem duhovnikov, ki so imeli voljo za to.

Prebujanje narodne zavesti

Janez Goličnik je bil že v Ljubljani in pozneje tudi kot duhovnik zaveden Slovenec, to pa ni nič čudnega, saj je bilo Mozirje znano po svoji narodni zavednosti. To je pozneje spoznal tudi Anton Aškerc, ki je bil nekaj manj kot dve leti kaplan v Mozirju.

V Ljubljani se je Janez seznanil z nekaterimi slovenskimi narodnimi in literarnimi preporoditelji. Zavzemal se je za ljudsko kulturo in narodno gospodarstvo Slovencev v duhu takratne dobe razsvetljenstva.

Čeprav nekateri viri trdijo, da je za faro Griže zaprosil sam, drugi trdijo, da je bil v odročno faro Griže premeščen prav zaradi svoje napredne slovenske miselnosti, ki v obdobju habsburške monarhije ni bila zaželena. Vendar se v Grižah njegovo preporoditeljstvo ni končalo, temveč se je šele začelo.

Tudi na celjskem območju je takrat živelo in delovalo nekaj znanih, naprednih in razgledanih narodnozavednih mož. Goličnik se je seznanil z

ANTONA JANSKAJA
Zefarskiga Zhębellarja.
POPOLNOMA
PODVUZHENJE

SA
VSSE ZHĚBĚLLARJE.

NA KAJ SA ENO VISHO TAISTI OD SVOJEH
ZHĚBĚLL BRĚS TEGA, DE BI NJĚ PODIRALI,
AL PA MORILI

1. En bogatejšhi Dobizhek, koker dofehmalu, lohku fadobijo.
2. Vender vse Zhębelle per fhiulejnji, inu dobri Mozhy ohranijo.
3. Ufsakateri Pain Zhębell da svoje smerti lohku uzhivajo, inu she svojim Erbam fapustijo.

Na mnogo Proshnjo is Nemshkiga, na
Kraynsku prestaulenu, inu s' nekaterim
Pomerkvajnam pogmiranu.

OD
JOANNESA GOLITSCHNIKA

Fajmofhtra v' Grishi na Stajerskim.

J. Urhovatz

V' ZELLI,

Utisnenu, inu se najde per Fr. Jos. Jenko.

1792.

Na mnogo Proshnjo is Nemshkiga, na Kraynsku prestaulenu, inu s' nekaterim Pomerkvajnam pogmiranu od Joannesa Golitschnika.

Blažem Kumerdejem, tedanjim okrožnim šolskim komisarjem v Celju. Možno je, da sta se sezna nila že v Ljubljani in pozneje poznanstvo le obnovila ali utrdila. Kot navaja literarni zgodovinar France Kidrič, je Blaž Kumerdej osebno nadzoroval šole in pri tem širil ideje umnega gospodarjenja, tudi na področju čebelarstva.

Prvo tiskano delo o čebelarjenju

Na Kumerdejevo nagovarjanje, najbrž pa tudi ob njegovi pomoči, se je Janez Goličnik lotil prevajanja Janševe knjige Popolni nauk iz nemščine. Razpravo o rojenju čebel iz leta 1771 je že

pred tem, leta 1776 v slovensčino prevedel Peter Pavel Glavar, čebelar in župnik v Komendi, vendar so njegov prevod založili (zelo verjetno zaradi uporabe slovenskega jezika), tako da takrat ni bil tiskan. Po dolgih letih je bil rokopis najden in leta 1976 natisnjen. Jezikovno ga je odlično posodobil prof. Stane Mihelič in opremil z obširnimi komentarji.

Goličnik je prevedel Popolni nauk za vse čebelarje iz leta 1775. »Pri tem je izpusil XIX. in XX. odstavek (poglavje), a dodal opombe pod črto, predgovor, opomnik in perstavik ter knjigo opremil s slikami iz dunajske izdaje, ki jih je preskrbel morda Kumerdej.«²

Knjigo z naslovom Popolnoma podučenje za vse čebelarje je tiskal Jenko in je izšla leta 1792 v Celju. Nekateri poznejši avtorji knjigi očitajo, da je težko razumljiva, saj je bila napisana v Goličnikovem domačem, savinjskem narečju. »V pravopisu ni hotel biti propagator Pohlinove šole, vendar je precej nedosleden, zlasti pri pisanju sičnikov in šumevcev.«² »Jonke je v Čbelarčku 1836 napisal, da je Goličnikova knjiga »za kmeta predolga in za voljo slabe pisarije grozno težka brati in umeti.«²

Vse to pa ne zmanjšuje pomena prvega slovenskega tiskanega dela za čebelarje, ki je bilo kar štirideset let edino na tem področju—vse do izdaje knjige Čebelarstvo Petra Danjka, ki je izšla leta 1831 v Gradcu. Poleg tega je bil »Goličnik eden od začetnikov uveljavljanja slovensčine na področju strokovnega pisanja in utemeljitelj slovenske čebelarke pisane besede.«³

Viri:

1. Globočnik, F. (1859).: Drobtnice.
2. Slovenski biografski leksikon, 1. zvezek, 1925.
3. Humar, M. (1994). Po bečelah se vižej. Žirovnica, Agens. ■